

c) Převezme-li jmění nebo podnik osoba zciziteli blízká (§ 32 konk. ř.), ručí zcizitel věřitelům i dále, ale přejímatel bude věřitelům z dluhů náležejících ke jmění nebo podniku zavázán přímo a bez omezení na hodnotu převzatého jmění, pokud neprokáže, že o dluhích v době odevzdání nevěděl a věděti nemusil, § 187 nov. III. Ustanovení § 1409 o. z. a § 187 nov. III. neplatí, převezme-li se jmění nebo podnik cestou řízení konkursního nebo dražebního.

P o z n á m k a: Na souvislost paragrafů citovaných pod lit. b) a c) s ustanoveními práva odpůrcího bylo upozorněno v § 15 tohoto pojednání.

K č. III. Jak je patrné z toho, co bylo uvedeno pod č. II., ustanovují o kumulativní interessi jak § 1406 odst. 2, tak §§ 1409 o. z. a 187 nov. III.

K č. IV. § 1410 se vztahuje k novaci (passivní delegaci), o níž ustanovují §§ 1377, 1378, srovn. § 39 tohoto pojednání.

KAPITOLA VII.

O zániku obligací.

§ 33.

Přehled.

Obligace zanikají:

A. *Cum satisfactione creditoris*, t. j. tím, že věřitel bude uspokojen a to

I. splněním čili, jak zákon příliš úzce se vyjadřuje, placením (Zahlung);

II. tím, že na místo splnění nastoupí surrogát.

B. *Sine satisfactione creditoris*, t. j. tím, že vzejde skutečnost, která podle zákona přivádí zánik obligace, ačkoli k uspokojení věřitelovu nedošlo. Srovn. § 57 odst. 5 vyr. ř., § 156 odst. 5 konk. ř.

§ 34.

Splnění.

I. P o j e m.

Splněním obligace nazýváme akt dlužníkův, po případě společný akt dlužníkův a věřitelův, kterým dlužník poskytuje věřiteli na místě ustanoveném a v době dospělosti pohledávky to, co je předmětem závazku, za tím účelem, aby obligace byla zrušena (animus solvendi). K vyměření tomu je poznamenati:

1. Splnění obligace jest aktem dlužníkovým, po případě společným aktem dlužníkovým a věřitelovým. Zda-li splnění obligace skutečně bude pouhým aktem dlužníkovým nebo společným aktem obou osob na obligačním poměru účastněných, závisí na povaze plnění obligačního a na této povaze také závisí způsob a míra spolupůsobení věřitelova, srovn. § 30.

2. Pokud ke splnění se vyhledává animus solvendi (srovn. č. 7), je splnění se strany dlužníkovy právním jednáním, a pokud se vyhledává při věřiteli animus debitum accipiendi, je tu právní jednání na straně jeho. V případnostech posléz uvedených, zejména pak, jde-li o převedení věci nebo práva do majetku věřitelova, je tu smlouva o splnění. Zřetelem k této povaze splnění jako jednání právního se podává, že při posuzování právních následků splnění nesluší pouštěti s oka zákonná ustanovení o způsobilosti smluvní zvláště (srovn. § 5 tohoto pojednání), pak ustanovení o omezení práva disposičního. (Srovn. díl všeobecný). Ale pokud se týká splnění, platí ještě některé předpisy zvláštní, srovn. §§ 234, 1421, 1424, 2. věta občanského zákona. §§ 3 odst. 2, 13, 81, 83 konk. ř., pak §§ 110, 313, 314, 385 odst. 2 ex. ř.

3. Plniti musí zpravidla dlužník. Nevyhledává-li však povaha plnění individuální činnosti dlužníkovy, lze uskutečniti splnění zástupcem, ledaže by plnění dlužníkem zvláště bylo vy-
míněno. Hledíc k historickému základu §§ 1422, 1423 (172, 173 nov. III.), srovn. k tomu S c h e y Regressrecht. str. 22 sl., bude dále přijímati, že věřitel musí přijmouti plnění (k tomu § 30 tohoto pojednání) od plátce, který za dluh ručí osobně nebo určitými kusy majetkovými. Srovn. k tomu vedle § 1358 (171 nov. III.) §§ 1364 o. z., 17 odst. 3, 120 odst. 1 konk. ř., a 17 odst. 3 vyr. ř. Od jinaké osoby třetí (dobrovolného plátce), musí věřitel přijmouti plnění jen tenkrát, nabízí-li ona osoba plnění v sou-

hlasu s dlužníkem, § 1422. Mimo takové případy přijmouti nemusí, ale učiniti tak může, § 1423 (173 nov. III.). Z pravidla toho platí výjimky podle §§ 462 o. z., resp. 200 č. 2 ex. ř. Zdali placení se strany osoby třetí závazek zruší, srovn. pod č. 7.

4. Plnění sluší zpravidla věřiteli nebo jeho oprávněnému zástupci, § 1424. Plnomocník musí mít plnou moc uvedenou v 1. větě § 1008. Není-li věřitel svéprávný nebo nemá-li práva dispozičního, lze — jak se podává z předpisů citovaných pod č. 2 — docílití následků spojených se splněním jen tenkrát, když bude placeno nikoli věřiteli, nýbrž osobám jiným. I mimo tyto případnosti vzejdou někdy následky spojené se splněním, ačkoli plněno bylo osobě jiné než věřiteli. Sem náleží zejména 3. případ § 1424 (plnění osobě, která soudně byla prohlášena za věřitele), případ § 1395 (plnění cedentovi před denunciací, srovn. § 31 III, 1), a stejně bude rozhodnuto, jestliže placeno bylo dědici nepravému, kterému pozůstalost byla soudně odevzdána — arg. princip poslední věty § 824, nebo legatáři, kterému soud vydal stvrzující listinu § 178 pat., nebo jestliže placeno bylo poctivému držiteli nemovitosti, jejíž vlastnictví označuje věřitele reálného břemena, srovn. § 145 pat.

5. Pokud se týká času a místa splnění, srovn. §§ 24 a 25 tohoto pojednání.

6. O splnění obligace lze mluvit jen tenkrát, když poskytuje se to, co je předmětem obligace §§ 1412, 1413. Splátky přijímatí věřitel nemusí, § 1415 1. věta, srovn. však čl. 38 sm. ř. Přijal-li splátku, sluší hleděti k § 1416 (srovn. č. 7). Beneficium dationis in solutum o. z. jako pravidlo nezná. Ale výjimečně vzejdou stejné následky, jaké způsobuje splnění, ač poskytnuto bylo něco jiného, než to, co je předmětem závazku, srovn. zejména §§ 693, 934.

7. Ne každé poskytnutí toho, co je předmětem obligace, je splněním, nýbrž jen takové, jehož účelem je splnění obligace. Ale v některých případnostech bude mít konání dlužníkovu, které odpovídá jeho obligační povinnosti, nutně povahu splnění, ač snad účelem onoho konání splnění obligace není. Když mimo tyto případy poskytne dlužník nebo někdo jiný j e h o j m é n e m věřiteli v době dospělosti to, co je předmětem závazku, sluší animus solvendi předpokládati. Platí-li osoba třetí s u o n o m i n e (§§ 1358, 1422, 1423), zhusta tu placení v technickém smyslu nebude. Placení tu bude, je-li tu animus solvendi. Ne-

měl-li by plátce při tom úmyslu liberálního, může se domáhati na dlužníku náhrady *actione negotiorum gestorum contraria*. Když plátce neměl *animum solvendi*, nýbrž chtěl nabýti pohledávání věřitelova, vstoupí v případech § 1358 uspokojením věřitele do jeho práv, v případech § 1422 bude mít věřitel povinnost právo svoje postoupiti plátci. Srovn. i §§ 17 konk. i vyr. řádu. Jak v případech § 1358, tak v případech § 1422 *animum solvendi* předpokládati nesluší arg. § 1422 *in fine*. Platí-li *tertius animo solvendi*, bude mít jeho postihová pohledávka v konkursu dlužníkově ve všech případech (tedy i mimo případy *cesse*) pořad stejný, jako pohledávka zaplacená § 54 konk. ř., § 24 odst. 2 vyr. ř.

Důsledkem toho, co bylo pověděno výše o *animus solvendi*, jest ustanovení 2. věty § 1415, podle které, jestliže dlužník naproti věřiteli má více závazků *eiusdem generis*, rozhoduje souhlasná vůle stran o tom, který závazek plněním má být zrušen. Jestliže k plnění došlo, ale takové dohody docílenu nebylo, protože dlužník se jasně nevyslovil, nebo protože nemůže docílit souhlasu věřitelova, sluší sraziti platy z úroků (resp. z nákladů procesních a exekučních, arg. §§ 216 posl. odst., 283 ex. ř., srovn. však Nowack N. Ř. č. 1498), pak z jistiny, o kterou dlužník již byl upomínán nebo která aspoň dospěla k placení a nelze-li takto postupovati, z jistiny, jejíž plnění je dlužníku nejobtížnější, § 1416, srovn. k tomu i č. 6.

II. Právní následky splnění.

1. Hlavním následkem splnění je zrušení obligace § 1412. Obligace splněním zrušená nemůže oživnouti ani vzájemnou dohodou stran, strany mohou založiti jen novou obligaci téhož obsahu. S obligací zanikají i *accessoria*, tudíž závazek rukojemský § 1363 a právo zástavní mimo právo hypotekární, § 469 (33 nov. III.).

Jde-li tudíž o to, aby věřitel došel uspokojení, ale pohledávka dosud jeho zůstala zachována pro osobu třetí (zejména hledie k právům *accessorickým*), je patrné, že mimo případy, ve kterých podle právních předpisů má místo subrogační postih (§ 1358 o. z.), nelze docílit takového spořádání splněním pohledávky, nýbrž tím způsobem, že pohledávka bude *ex empto*

převedena na osobu třetí (trhovou cenou bude totéž, co je obsahem povinnosti dlužníkovy).

2. Splněním obligace vzejdou také věřiteli některé povinnosti, a to především povinnost vydati kvitanci, § 1426 (o náležitostech kvitance pojednává § 1426, ale průvodnost její posoudí nyní soudce podle volného uvážení), a sice vzejde povinnost ta teprve tenkrát, když splnění již se stalo, arg. slova: »von dem Befriedigten . . . ein Zeugnis der erfüllten Verbindlichkeit«. Náklady kvitance ponese, není-li vyjednáno nic jiného, vydatel, § 1426 in fine. Jde-li o pohledávku zajištěnou právem zástavním, bude věřitel povinen při zástavě ruční vydati zástavu, § 469 3. věta, při hypotéce kvitanci, která má náležitost listiny vkladné, § 1369. S vydáním kvitance spojují §§ 1427, 1430 důležité domněnky, jež ovšem mohou býti vyvráceny protidůkazem. Srovn. ještě § 1232 o. z. a dv. d. ze dne 10. dubna 1839 č. 335 sb. z. s. Spolu s kvitancí vydati jest plátcí dlužní úpis, který snad byl zřízen, po případě, byla-li poskytnuta splátka, sluší jí na dluhopise odepsati. § 1428 spojuje domněnku s vrácením dluhopisu, ale dlužno míti na paměti, že § 1428 mluví o dluhopisu vráceném (sc. věřitelem) a že tudíž ona domněnka se nepřipojuje k držení dluhopisu vůbec. Jde-li o pohledávku z cenného papíru, vydati jest cenný papír.

Není-li věřitel s to, aby vrátil dluhopis nebo cenný papír, je dlužník povinen platiti jen tehdy, bude-li mu dána jistota; nestane-li se tak, jest na něm, aby přikročil k deposici soudní, §§ 1428, 1425 o. z., srovn. § 37 tohoto pojednání. Ztratil-li se dluhopis nebo cenný papír, nebo byl-li zničen, lze se domáhati jeho amortisace. Sr. k významu dluhopisu *Ehrenzweig*, II, 1, str. 298; jinak *Wellspacher Vertrauen*, str. 200 sl.

3. Splněním obligace mohou vzejít tak nazvané závazky ze správy. Ježto správa jest institucí širšího významu, t. j. poněvadž závazky ze správy se mohou vyskytovat nejen jako důsledek splnění obligace, bude o nich pojednáno zvláště. (Srovn. kap. VIII.).

§ 35.

O poukázce (assignaci).

Zvláštním způsobem placení dluhu plnomocníkem je placení poukázkou, při čemž arci je podotknouti, že assignace lze užiti

i tam, kde nejde o placení dluhu, a že assignace lze užiti k tomu, aby osobě nějaké bylo poskytnuto plnění, na které dosud neměla práva. O assignaci ustanovují nyní §§ 1400 sl., a to takto:

Poukáže-li někdo (assignant) jiného (assignáta), aby třetí osobě (assignatáři, příjemci poukázky) plnil, jest assignatář zmocněn plnění u assignáta vybrati a assignát je zmocněn plniti assignatáři na účet assignátův. Přímého nároku proti assignátovi získá assignatář teprve, když ho d o j d e (srovn. k tomuto pojmu § 7 tohoto poj. pod č. II. a III. 1 c) projev assignátův, že poukaz přijal, § 1400.

Dluhuje-li assignát to, co má plniti assignatáři, assignantu, je proti tomuto povinen poukázce vyhověti.

Jestliže cestou assignace má býti zaplacen dluh assignátův assignatáři, jest assignatář povinen vyzvati assignáta k plnění.

Nechce-li assignatář poukázky užiti, nebo odepře-li assignát přijmouti poukaz, je na assignatáři, aby to assignantu bez odkladu ohlásil.

Dluh assignátův proti assignatáři zaniká teprve placením (sc. assignátovým), § 1401.

Přijal-li assignát poukázku vůči assignatáři, může tomuto činiti námitky, které se týkají platnosti přijetí, nebo se podávají z obsahu poukázky nebo se opírají o jeho osobní poměr k assignatáři, § 1402.

Pokud assignát nepřijal poukazu vůči assignatáři, může jej assignant odvolati. Není-li mezi assignantem a assignátem jiného právního důvodu (kausy), platí o vzájemném jejich poměru ustanovení o smlouvě zmocňovací; poukaz však neuhasíná ani smrtí assignantovou ani smrtí assignátovou. Zdali odvolání působí také vůči assignatáři, řídí se poměrem pozůstávajícím mezi tímto a assignantem. Nárok assignatářův proti assignátovi promlčuje se ve třech letech, § 1403.

§ 36.

Datio in solutum.

I. P o j e m. Datio in solutum v širším smyslu jest každý surrogát splnění. Ale zákon má o některých surrogátech splnění ustanovení zvláštní, a proto bude za datio in solutum v technickém smyslu, na kterou míří § 1414, pokládati jen takový surrogát, o kterém nejsou dány takové předpisy zvláštní.

II. P o d m í n k y. O datio in solutum lze podle toho, co právě bylo pověděno, mluvíti tenkrát, jestliže

1. věřiteli na místě plnění dluhovaného se poskytuje plnění jinaké. Povaha plnění je nerozhodna, může to býti věc hmotná, právo, práce nebo služby nebo pohledávka proti osobě třetí (cessio in solutum). Důležitá omezení, pokud se týká předmětu dationis in solutum, má řád živnostenský;

2. je tu dohoda mezi věřitelem a dlužníkem, podle které dosavadní obligace má býti zrušena. Pokud se týká způsobilosti stran k právním činům, platí obecné předpisy dané pro smlouvy. Přípustnost dohody je některými ustanoveními omezena. Srovn. §§ 78—78d živ. ř., § 63 zák. o sp. s ručením omezeným.

III. N á s l e d k y. Datio in solutum obligaci zrušuje a obligace neoživne ani tenkrát, jestliže věc in solutum daná má vady nebo napotom bude evinkována (srovn. kap. VIII.). Pochybnosti, které se po té stránce vyskytovaly v právu obecném, nemohou vzejíti hledíc k ustanovení § 1414 slova »ein entgeltliches Rechtsgeschäft«. Sr. však E h r e n z w e i g II, 1, str. 301 p. 6 a R o u č e k na u. m. Jinaké následky dationis in solutum posouditi jest podle předpisů daných jednak o splnění, jednak o smlouvách záplatných.

§ 37.

Soudní uložení.

Jestliže dlužník z určitých důvodů se nemůže zprostiti svého závazku solucí, dopouští se, aby sproštění takového dosáhl tím, že dluhované plnění uloží na soudě, § 1425. V jednotlivostech platí:

1. důvody, ze kterých užití lze deposite, uvedeny jsou v § 1425, a to:

a) skutečnost, že věřitel je nepřítomen nebo není spokojen s nabízeným plněním. (S případy těmi stojí zajisté na rovní jinaké případnosti prodlení věřitelova, srovn. čl. 202 odst. 2 a 3 obchodního zákona; čl. 40 sm. ř.);

b) skutečnost, že věřitel není znám. Sem náležejí nejen ony případnosti, ve kterých není známo, kdo je věřitelem, nýbrž také případnosti takové, ve kterých je pochybno, kdo je věřitelem, resp. je jisto, kdo věřitelem je, ale je pochybna identita věřite-

lova s tím, kdo se o plnění hlásí. Má-li uložení způsobiti účinky uvedené pod č. 6, bude potřebí, aby pochybnosti byly důvodné; srovn. §§ 130 odst. 4, 131 odst. 1, 2, 133 konk. ř.;

c) jinaké vážné důvody. Vážný důvod bude patrně tenkrát, nemá-li dlužník jistoty, že zaplacením dojde osvobození, nebo jsou-li důvodné obavy, že si způsobí obtíže. Srovn. Nowack N. Ř. 1388. Sb. III 1040. O některých důvodech má zákonník občanský a také některé předpisy jiné ustanovení zvláštní, srovn. zejména § 455 o. z. K tomu §§ 294, 320, 374 ex. ř., §§ 890, 1428 o. z., § 385 ex. ř. Jinaké vážné důvody vzechávají zejména, nemůže-li se zákonný zástupce nezpůsobilého věřitele náležitě legitimovati, § 234, nemá-li nezpůsobilý věřitel vůbec zákonného zástupce, nechce-li věřitel vydati kvitanci, zejména kvitanci k výmazu způsobitou, nebo v případech § 1422 cessi (postupní listinu);

2. povinnosti deponovati není. Odchylné ustanovení speciální má čl. 73 odst. 3 sm. ř., pak § 307 ex. ř.;

3. nejen dlužník, nýbrž i jinaké osoby, které splněním mohou způsobiti zrušení obligace (osoby jmenované v §§ 462, 1358, 1423), mohou užití deposice, srovn. § 34 I č. 4 tohoto pojednání;

4. pokud se týká předmětu deposice, nemá zákon omezení, srovn. k tomu č. 5. Z jinaké stránky dlužno poznamenati, pokud se týká předmětu, že následky uvedené pod č. 6 vzejdou jen tehdy, bude-li deponováno právě to, co je předmětem závazku;

5. akt uložení záleží v tom, že k žádosti ukladatelově dluhované plnění bude uloženo u soudu a tam chováno podle předpisů o věci té vydaných. Nehodí-li se věc k takovému uložení, bude zřízen správce, který věc opatří (to platí především o nemovitostech). Zdalí ukladatel se uchází o uložení právem, soud zkoumati nebude. O vykonaném uložení zpraviti jest podle ustanovení § 1425 věřitele. Akt deposice skonává se teprve tímto zpravením. Srovn. min. nař. ze dne 21. června 1893 č. 1113 ř. z. a nař. ze dne 31. prosince č. 3 ř. z. z roku 1899;

6. a) Soudní deposice, která se stala právem, zproštuje dlužníka závazku. Ačkoli uložení skonáno je teprve vyrozuměním věřitele, bude následky deposice vztahovati zpět k aktu uložení. Zdalí deposice se stala právem čili nic, rozhodnuto bude, pokud věřitel deposicí se nespokojí, řízením sporným, zahájeným o žalobě ukladatelově, kterou tento se domáhá určení, že závazek jeho zanikl deposicí (žaloba určovací, § 228 c. ř. sd.), sr. sb. II č. 719, neb o žalobě téhož, kterou se domáhá vrácení zástavy

a pod., nebo řízením zahájeným o žalobě věřitelově, kterou se domáhá splnění závazku a ve kterém dlužník namítá, že dluh jeho zanikl deposití;

b) soudní deposití vznikne nárok věřitelův na vydání deposita. Závisí-li vydání deposita na určitých podmínkách, jest na věřiteli, aby prokázal, že podmínkám těm vyhověl;

c) sporno jest, zdali ukladatel sám může žádati za vrácení deposita. Nehledíme-li k případnosti té, že ve sporu pod lit. a) zmíněném ukladatel prosoudil, bude otázce přisvědčiti, pokud věřitel ještě nebyl vyrozuměn. Ale mnozí chtějí rozhodnouti stejně, pokud věřitel nezakročil o vydání deposita nebo neschválil uložení jinak, po případě, pokud není rozhodnuto, že depositice se stala právem.

§ 38.

O kompensaci.

Kompensací nazýváme zrušení vzájemných pohledávek odpočtením jich. Kompensace se vyskytuje jako

A. compensatio voluntaria,

B. compensatio necessaria.

K lit. A. O prvé této formě není zvláštních ustanovení, ale z povahy věci se podává, že (srovn. B. I, 1) mohou býti kompensovány jen pohledávky vzájemné. Způsobena bude smlouvou a na stranách jest, aby se dohodly o jednotlivostech; neučinily-li tak, sluší případ posuzovati podle předpisů uvedených pod B. Strany mohou zejména umluvíti kompensaci nejen pokud se týká pohledávek již existujících, nýbrž i takových, které vzejdou v budoucnosti buď vůbec nebo z určitého jednání. Sem náležejí tak zvané úmluvy o běžném účtu (conto corrente). Na smlouvu kompenzační vztahovati sluší obecná ustanovení o smlouvách.

K lit. B. K této kompensaci dojde:

1. jsou-li tu pohledávky kompensabilní, t. j.

a) jsou-li pohledávky vzájemné, § 1438. § 1441 ustanovil ještě zvláště, že proti fisku kompensovati může jen ten, kdo dluhuje při téže pokladně, při které sám má pohledávání. Pokud se týká korreálních obligací, srovn. § 50. Z pravidla § 1438 o. z. jsou připuštěny výjimky, a to:

a) rukojmí může namítati pohledávky, které má proti věřiteli hlavní dlužník, arg. § 1363 a hlavní dlužník, jestliže za-

platil rukojmí nebo plátce, nedohodnuv se s ním, může rukojmívi namítati pohledávky, které (sc. hlavní dlužník) má proti věřiteli, § 1361;

β) debitor cessus může namítati cessionáři pohledávky, které mu (sc. cessovi) vzešly před denuntyací (arg. § 1396) proti cedentovi, § 1442. Přešla-li pohledávka několikrát, může cessus poslednímu cessionáři namítati pohledávky, které má naproti tomuto, a pohledávky ex persona primi cedentis, § 1443. Pokud se týká pohledávek hypotekárních, má zvláštní ustanovení § 1443, ale je pochybno, zdali první případ tam uvedený dosud platí zřetelem k § 20 kn. ř. (srovn. právo knihovní). Zvláštní ustanovení o pohledávkách z cenných papírů srovn. v právu směnečném a obchodním. Přijímatel dluhu nemůže patrně věřiteli namítati pohledávky, které má proti věřiteli dosavadní dlužník. Srovn. k tomu § 32 II 2 b) in fine;

b) jsou-li pohledávky pravé. Zdali hodí se ke kompensaci pohledávky naturální, srovn. § 53;

c) podle ustanovení § 1438 bylo pochybno, zdali se vyhledává likvidita pohledávek (slovo: »richtig« bylo některými vztahováno na pravost, jinými na likviditu). Pochybnosti tyto odstraněny byly civilním řádem soudním z roku 1895, jenž ustanovil v § 188, že senát naříditi může oddělené projednávání o namítaných protipohledávkách a v § 391 odst. 3, že lze přikročiti k vynesení rozsudku částečného, jestliže věc je zralá, pokud se týká zažalované pohledávky, nikoli však; pokud se týká pohledávky compensando namítané, srovn. i § 275 c. ř. sd.; pak E h r e n z w e i g II, 1, str. 314 lit. b, sb. IV 1980;

d) mají-li pohledávky stejný obsah (ex pari specie, § 1440 o. z.). V konkursu disparitas speciei nevádí §§ 10 odst. 2, a 14 odst. 1 konk. ř. a §§ 19 odst. 2, 14 odst. 1 vyr. ř.). Paritas causae se nevyhledává;

e) jsou-li pohledávky dospělé. Srovn. Nowack N. Ř. 1323. Ale v konkursu a řízení vyrovnacím není nedospělost vzájemných pohledávek překážkou kompensace, §§ 19, 14, 15 konk. ř., §§ 19, 14, 15 vyr. ř., srovn. k tomu § 25 I, 3 c) tohoto pojednání. Podle § 19 odst. 2 konk. ř. in fine hodí se ke kompensaci i pohledávka podmíněná, ale soud může kompensaci učiniti závislou na tom, že bude dána jistota;

f) není-li způsobilost pohledávky ke kompensaci vyloučena

ustanovením stran nebo podle předpisu právního. Po té stránce platí pak:

a) podle obecného mínění se nedopouští kompensace proti dávkám platů, které mají býti věnovány určitému účelu. Sem náležejí zejména pohledávky alimentů; nález repertoria č. 106; srovn. dále Nowack N. Ř. 1144;

β) nedopouští se kompensace proti pohledávkám ze svémocného nebo lstivého odnětí, proti pohledávkám na vrácení věci půjčené, v uschování dané a pronajaté nebo propachtované, §§ 1440, 1109. Ustanovení tato mají význam zejména tenkrát, když na místo plnění původního vstupuje nárok na náhradu škody. Srovn. ještě § 78 sl. živ. ř., § 21 zák. z 28. července 1902, § 63 zák. ze dne 6. března 1906 č. 58 ř. z.;

γ) omezena je kompensace, byl-li vyhlášen konkurs a to: nemůže kompenzovati konkursní věřitel, který po vyhlášení konkursu se stal dlužníkem massy, nelze dále namítati proti pohledávkám, které měl křidatář v době vyhlášení konkursu:

αα) pohledávky, které vznikly nebo na dlužníka byly převedeny teprve po prohlášení konkursu;

ββ) pohledávky, které vznikly nebo na dlužníka byly převedeny sice před prohlášením konkursu, jestliže dlužník v době vzniku nebo převodu pohledávky věděl, nebo musil věděti o insolventci křidatářově. Ustanovení toto neplatí však tenkrát, jestliže vzájemná pohledávka vznikla, po případě na dlužníka byla převedena v době vzdálenější od vyhlášení konkursu více než 6 měsíců, nebo jestliže dlužník zavázán byl k převzetí pohledávky nebo k uspokojení věřitele křidatářova, a v době, kdy závazek tento vzešel, nic nevěděl o insolventci křidatářově a o ní věděti nemusil, §§ 19, 20 konk. ř. Stejně ustanoveno je v případě řízení vyrovnacího §§ 19, 20 vyr. ř. Ke kompensaci v konkursu se hodí pohledávky, které vznikají po prohlášení konkursu podle §§ 21—25 konk. ř. a ony, které podle § 41 odst. 2 oživují §§ 19, 20 konk. ř. Srovn. i § 160 konk. ř.;

2. jestliže bude tu projev jedné strany, nesoucí se ke kompensaci, Nowack N. Ř. 1008, sb. III 1082. Z doslovu § 1438 (slova: »für sich«), srovn. i § 19 konk. ř., bylo sice leckdy dovozováno, že kompensaci, t. j. následek uvedený pod č. II, způsobí pouhé setkání dvou kompensabilních pohledávek, avšak s výkladem takovým se nedá srovnati ustanovení § 1442 (srovn. i § 1109) a slova ona mohou býti vyložena jinakým způsobem (t. j. tak, že

compensatio projevuje účinky ex tunc, srovn. č. II, a že nastává ex lege, nikoli arbitrio iudicis). K projevu svrchu zmíněnému dojít může:

- a) v processu a to z podnětu jak žalobcova, tak žalovaného;
- b) mimo process, ústně nebo písemně, zasláním vyúčtování a pod. Zvláštní vzpomínky zasluhuje provedení kompensace v konkursu, kde mimo jiné může se uskutečnit tím, že věřitel přihlásí jen summu, o kterou pohledávka jeho převyšuje pohledávku kridatářovu nebo tím, že správce konkursní uzná jen tuto summu.

II. Kompensací se zrušují vzájemné pohledávky, pokud se kryjí a sice nastává tento následek ex tunc, t. j. od toho okamžiku, kdy vzájemné pohledávky způsobilé ke kompensaci se setkaly. Nowack N. Ř. 629. Od tohoto okamžiku tudíž přestává vzájemná povinnost platit úrok smluvený nebo z prodlení, nebo pokutu konventionální a pod., a odtud nenastane promlčení. Sr. sb. IV. 1497, 1615.

§ 39.

O novaci.

A. Druhá hlava III. dílu občanského zákona nadepsána jest »o přeměně práv a závazků«. V § 1375, jenž jest úvodem k celé kapitole, se vykládá, že ke změně obligace může dojít bez přistoupení třetí osoby nebo s přistoupením takovým, a to buď věřitele nebo dlužníka. V dalším postupu pak se čte, že do první skupiny náleží novace a narovnání, do druhé cesse a assignace (hledíc k III. nov. sluší nyní čísti »převzetí dluhu«, ježto jak již bylo pověděno, nově upravená assignace se »změnou« obligace nemá nic společného). Toto teoretické hledisko zákonníka, jež jak seznáváme srovnáním §§ 1375, 1376, je důsledkem úvahy, že osoby na obligačním poměru účastněné, právní důvod a předmět obligace jsou essentialia obligationis, a že tedy změnou jejich dojde ke změně obligace, je závadné a je na sporu s předpisy upravujícími ony instituce, neboť:

1. Podstata cesse a převzetí dluhu (srovn. §§ 31 a 32), jak v zákonníku jsou spořádány, záleží v tom, že nová osoba vstupuje do obligačního poměru, již existujícího, srovn. §§ 1394, 1400, a není tudíž zcela případno mluvit o změně obligace. (Srovn. však cit. § 32 II, 2 b) in fine).

2. Novace, jak bude ukázáno níže, nezpůsobuje změny obligacíního poměru, nýbrž způsobí buď jeho zrušení (novace privativní, §§ 1377, 1378) nebo se dosavadního závazku vůbec nedotkne (tak zvaná novace kumulativní).

3. Případů skutečné změny obligací dotýká se citovaná kapitola jen v § 1379 a v §§ 1380 sl. (narovnání).

B. Rozeznávati jest novaci privativní a novaci kumulativní. Jen pojednání o prvé náleží do této kapitoly (VII.). Pojednání o novaci kumulativní náleží systematicky do kapitoly o utvrzení smluv, ale hledíc k souvislosti obou institucí se doporučuje pojednání o nich spojit. Ostatně i novace privativní je pojem širší než modus zrušení obligace.

C. O novaci privativní. Novaci privativní nazýváme zrušení obligace dosavadní založením obligace nové.

I. Novace privativní tu tedy bude:

1. je-li tu platná obligace. Zda-li hodí se k novaci obligace naturální, bude ukázáno v pojednání o těchto;

2. bude-li založena nová obligace, jež ovšem je obligací smluvní. Pokud se týká této obligace nové, může se od obligace dosavadní lišiti buď tím, že

a) jest obligací mezi jinými osobami a to buď tak, že se mění věřitel a dlužník zůstává týž (delegatio nominis), nebo naopak (delegatio debiti). O delegatio debiti se zmiňuje nyní § 1410 (189 nov. III.), a nelze pochybovati, že přípustna jest i delegatio nominis. Obě však budou nevalně praktické hledíc k tomu, že jsou dopuštěny cesse a převzetí dluhu; nebo tím, že

b) směřuje k jinému plnění, ale obě obligace musí se rozcházet, pokud se týká věci hlavní, §§ 1376, 1379 i pr.; nebo tím, že

c) jest obligací z jiného důvodu právního, a sice může býti nová obligace obligací abstraktní (na př. dlužník dá věřiteli směnku na trhovou cenu), nebo kausální (někomu, kdo dosud dluhuje ex empto, se ponechává trhová cena jako zápůjčka).

P o z n á m k a : Eventuality uvedené pod lit. a)–c) mohou býti spolu kombinovány (na př. osoba třetí C vydá věřiteli A směnku na summu, kterou dluhuje B).

3. Nese-li se úmysl stran k tomu, aby založením nové obligace zrušena byla obligace dosavadní (animus novandi). § 1376. jenž vyměřuje pojem novace privativní, o této náležitosti se nezmiňuje, ale poslední věta § 1379 ukazuje jasně, že objektivní

skutkový základ v § 1376 naznačený nestačí k docilení účinků v §§ 1377, 1378 uvedených a dlužno tudíž doplniti skutkový základ ten náležitostí subjektivní (animus novandi). Není-li tu animus novandi, bude tu, nehledíme-li k možnosti, že založena byla obligace dosavadní obligaci zcela cizí, novace kumulativní. V pochybnostech nesluší animus novandi předpokládati § 1379 i. f., srovn. k tomu D. I. 5. Ale dlužno upozorniti, že ve skutkovém základě, který uvádí § 1376, animus novandi zhusta bude obsažen nutně. Pochybnost je, zdali animus novandi bude tu jen tenkrát, mají-li strany animus solvendi, t. j. spatřují-li v obligaci nové surrogát splnění. Doslov § 1376 hodí se ovšem i na případy jinaké a také z § 1379 i. f. se nepodává patrně odpověď kladná, ale sluší uvážiti, že následky ustanovené v §§ 1377, 1378 přiměřeny jsou jen případům, ve kterých strany v obligaci nové spatřují surrogát splnění obligace dosavadní.

II. P r á v n í n á s l e d k y. 1. Novace konsumuje obligaci starou, § 1377. Accessorická práva zanikají, ale s přivolením účastníků mohou býti připojena obligaci nové, § 1378. Je-li accessorické právo právem zástavním, náležejí mezi účastníky také zástavce a pokud se týká pořadu, také zástavní věřitelé. Privilegia causae míjejí. S obligací dosavadní se konsumují, pokud není ustanoveno nic jiného, i pertinence (zadrželé úroky, úroky z prodlení a jinaké zmnožení plnění nastalé prodlením a pod.).

2. Vzejde závazek nový.

3. Dojde-li ke spóru, bude na věřiteli, aby prokázal, že novace se stala řádně. Dlužník však může namítati, že novací pohledávka nevzešla pro nedostatek podmínky uvedené svrchu pod č. I. 1.

D. I. Novací kumulativní či platebním slibem nazýváme utvrzení obligace dosavadní zřízením nové obligace mezi dosavadním věřitelem a dlužníkem nesoucí se k témuž plnění. Novace kumulativní tu tedy bude

1. je-li tu platná obligace. O naturálních obligacích srovn. kapitolu IX.;

2. bude-li zřízena nová obligace. Obligace nová bude buď abstraktní nebo kausální. Typický příklad kumulativní novace, která se uskutečnila zřízením obligace kausální, je tak zvaná smlouva uznávací, po případě smlouva zúčtovací. Také soudní smír bude míti zhusta povahu novace kumulativní, ale účinky

jeho jsou v důležitých kusech jiné; srovn. Přílohu k Právniku 1922, str. 102 sl.;

3. směřuje-li obligace nová k témuž plnění, jako obligace dosavadní. Je-li tu plnění podstatně jiné, bude tu novace privativní; liší-li se plnění v kusech vedlejších, bude tu změna, o které se zmiňuje § 1379;

4. mají-li obě obligace stejné subjekty. Není-li tato podmínka splněna, je tu buď obligace korreální nebo smlouva rukojemská;

5. nese-li se úmysl stran k utvrzení dosavadní obligace, ale dlužno upozorniti, že ve skutkovém základě, který jest uveden pod č. 1.—4., tento úmysl zhusta nutně je obsažen. Podle § 1379 in fine platí domněnka pro novaci kumulativní a proti novaci privativní. Zřetelem k tomu sluší k otázce sporné, zdali vydání směnky dlužníkem věřiteli na summu dosud dluhovanou, zakládá novaci privativní či kumulativní, dáti odpověď ve smyslu alternativy druhé.

II. Ú č i n k y. 1. Obligace dosavadní trvá dále a věřitel, žádá-li za splnění obligace, může se dovolati skutkového základu původního.

2. Ale utvrzující povaha novace kumulativní záleží v tom, že se zakládá obligace accessorická, a že věřitel nejsa nucen sáhnouti zpět ke skutkovému základu původnímu (snad spleti-tému), může žádati splnění opíraje se o tuto obligaci accessorickou.

3. Dlužník může se brániti veškerými námitkami, které měl proti obligaci původní, pokud kumulativní novací nebyly odkli-zeny; srovn. pojednání o obligacích naturálních, pak Sborník III., str. 23 sl.

4. Zanikne-li obligace hlavní splněním nebo tím, že se dostane věřiteli surrogátu splnění, zanikne obligace accessorická a naopak. Zanikne-li hlavní obligace sine satisfacti-one creditoris, způsobí zánik ten, jde-li o prominutí dluhu nebo nemožnost plnění, zánik obligace accessorické. O významu promlčení obligace hlavní srovn. § 44. Zánik accessorické obligace sine satisfacti-one creditoris o sobě ni-kteřak nezpůsobí zánik obligace hlavní (na př. vrácení směnky).

P o z n á m k a: S novací kumulativní, pokud se týká násled-ků v podstatných kusech se srovnává odsuzující rozsudek, ale ovšem v důležitých směrech oba ústavy se rozcházejí.

§ 40.

O narovnání.

Obligace může zaniknouti také narovnáním. Jak ovšem bude patrné z toho, co je pověděno níže, má narovnání více ještě než novace (sc. privativní) význam jdoucí daleko za meze této kapitoly.

Narovnání může způsobiti zánik obligace, ale může také způsobiti modifikaci nebo přechod obligace existující nebo vznik obligace nové, může způsobiti zánik, vznik nebo modifikaci jiných práv než obligačních. Pojednání o narovnání (jež nejspíše náleží do zvláštní části práva obligačního, srovn. k tomu § 3 IV.) v kapitole o zániku obligací lze ospravedlniti jen systematickým spořádáním zákonníka, jenž pojednání o narovnání připojuje k pojednání o novaci.

Podle § 1380 dlužno rozuměti narovnáním smlouvu, kterou právo mezi stranami sporné nebo vůbec pochybné vzájemným slevením se proměňuje v právo určité. K tomu dlužno poznamenati:

I. Pokud se týká podstaty narovnání:

1. Narovnání předpokládá právo mezi stranami sporné nebo pochybné. Právo toto může býti právem obligačním, věcným, rodinným nebo dědickým. Ale dopuštěno je narovnání jenom tenkrát, jestliže práva a povinnosti, kterých se týká, podrobeny jsou dispozici stran. Důsledkem této zásady jsou ustanovení §§ 1382, 1384 o. z.

Vedle toho nedopouští zákon narovnání o obsahu posledního pořízení (t. j. o právu dědickém nebo jinakých právech, která mohou vzejíti posledním pořízením), pokud nebylo publikováno § 1383 1. věta. Pochybno je, zdali publikaci nahraňuje skutečnost, že strany jinakým bezpečným způsobem nabyly vědomosti o obsahu posledního pořízení. Oslabeno jest ustanovení § 1383 1. věty, ustanovením 2. věty téhož paragrafu, jež dopouští uzavření sázky o obsahu posledního pořízení.

Nejistota práva bude zpravidla záležití v tom, že není jisto, zdali vzešly veškeré skutečnosti potřebné ke vzniku práva nebo, zdali nevzešla některá skutečnost zakládající zánik práva, ale nejistota může se týkati také skutečností jiných, na př. dobytosti pohledávky a pod.

2. Narovnání se uskutečňuje smlouvou, kterou strany uklízejí

nejistotu uvedenou pod č. 1. Narovnání je tudíž smlouvou a je smlouvou záplatnou. Sr. však E h r e n z w e i g II, 1, str. 337. Platí tedy o něm předpisy dané o smlouvách záplatných, zejména v příčině způsobilosti stran (pokud se týká plnomocníka srovn. § 1008) a donucení atd. O omylu dána jsou ustanovení zvláštní. Podle § 1385 činí omyl narovnání neplatným, týká-li se podstaty osoby nebo předmětu. § 1387 má ustanovení, že noviter reperta narovnání poctivě učiněné nemohou zbaviti síly a z téhož paragrafu a contrario se jasně podává, že podvodné jednání jedné strany činí narovnání neplatným. Ježto nelze předpokládati, že § 1385 chtěl se odchýliti od §§ 871 sl. (86 nov. III.), sluší ustanovení citované shrnouti tak, že omyl v příčině toho, co strany měly za sporné nebo pochybné, narovnání nevadí, leda že by jedna strana dopustila se lsti, omyl pak v příčině toho, co strany měly za jisté, že působí stejně jako kterýkoli jiný omyl, který se sběhl při jednání inter vivos. O omylech početních srovn. § 1388. Prostředek § 934 při narovnání místa nemá, § 1386.

Uklizení nejistoty se stane tím způsobem, že každá strana druhé v něčem povolí. Povolení toto může míti nejrůznější povahu, může záležeti na př. v tom, že jedna strana uzná tvrzený, ale pochybný nárok protistrany za to, že tato z toho nároku něco sleví (na ten případ míří § 1390), nebo v tom, že uzná nárok celý za to, že povolí se jí přiročí, nebo se vzdá za plat tvrzeného práva věcného, dědického nebo obligačního, nebo v tom, že obě strany práv svých se vzdají atd.

II. P o k u d s e t ý k á n á s l e d k ů.

1. Zásadním následkem platného narovnání je, že právní poměr stojící na pochybném základě se staví na základ nový a bezpečný. V jednotlivostech ovšem, jak je patrné z toho, co bylo pověděno pod č. I. 2, mohou účinky narovnání býti velmi rozmanité. Může se státi, že strana nabude práva, kterého dosud neměla, nebo že práva, která měla, pozbude; že právo, které strana měla, bude v určitých směrech modifikováno atd. § 1390, jenž se zmiňuje o následcích narovnání, má na mysli narovnání o právu obligačním, které se stalo tím způsobem, že něco z práva bylo sleveno. V takové případnosti práva accessorická nezaniknou, ale rukojmí a zástavce, který jest osobou od dlužníka různou, mohou se brániti veškerými námitkami, kterými se mohli brániti proti pohledávce, dříve než k narovnání došlo.

2. O objemu narovnání ustanovil § 1389, že narovnání, které

bylo učiněno zřetelem k určitému sporu se dotýká jen tohoto sporu. Obecná narovnání, kterými mají býti uklizeny veškeré spory, nedotýkají se přes to práv, která úmyslně byla zatajena a oněch, na které strany nemohly pomýšleti.

§ 41.

O prominutí dluhu.

Dluhy zanikají prominutím. Prominutí se uskutečňuje smlouvou mezi věřitelem a dlužníkem. §§ 1444, 939, 1381. Prominutí se může státi *expressis verbis* nebo se může podávati z činů konkludentních.

Vrácení dluhopisu na př. nebo vydání kvitance zhusta obsahovati bude prominutí. Prominutí jako každá jiná smlouva je smlouvou kausální a *causa* může býti rozličná. Může to býti *causa donandi* (§ 1381, 939), *causa dotis*, *causa transigendi* a t. pod. Podle toho bude smlouva o prominutí smlouvou bezplatnou nebo záplatnou a bude jí tedy podříditi obecným předpisům o smlouvách bezplatných nebo záplatných. Spornou otázku, zdali prominutí dluhu *donandi causa* vyhledává formy notářského aktu, řešiti bude v rámci otázky širší, otázky totiž, zdali § 1 zák. ze dne 21. června 1871 č. 76 ř. z. se týká jen nesplněných slibů darovacích či veškerých smluv darovacích, při kterých nedošlo k reálnému odevzdání darovaného předmětu. Otázka, sporná již podle obč. zák., zdali může věřitel prominouti pohledávku bez spolupůsobení dlužníkovou, nebyla rozřešena ani novelou. Ale obhájcem jistivě odpovědi přibyl důležitý argument v § 1406 odst. 1 (183 nov. III.).

§ 42.

O odpadnutí subjektu.

Obligace může zaniknouti odpadnutím subjektu, a to:

I. smrtí věřitelovou nebo dlužníkovou. Zpravidla sice pohledávky a závazky smrti subjektů nezanikají, nýbrž přecházejí podle určitých pravidel na osoby jiné. Ale z pravidla toho jsou zákonnými předpisy některé případy vyňaty, srovn. Právo dědické, § 3;

II. tím, že táž osoba *successi* singulární nebo universální se stane subjektem pohledávky i závazku, § 1445 (konsolidace či

konfuse). Ale ani toto pravidlo není bezvýjimečné. Neboť k zániku pohledávky konsolidací nedojde :

1. v případech §§ 802, 812 o. z., § 1445, srovn. právo dědické §§ 49 č. V, 50 č. 1;

2. nastanou-li poměry zcela zvláštní, § 1445. K vysvětlení tohoto příliš povšechného ustanovení sloužiti má podle úmyslu redaktorů (Ofner II, str. 157, § 585) druhá věta téhož paragrafu, jež uvádí toto:

a) podědí-li dlužník věřitele, nedojde ke konfusi, pokud by tím byla způsobena újma spoludědicům. Odtud dlužno dovozovati, že vzájemné pohledávky, které měl některý ze spoludědiců za zůstavitelem nebo naopak, zanikají jen pro parte;

b) podědí-li dlužník věřitele, nedojde ke konfusi, pokud by tím byla způsobena újma věřitelům nebo odkazovníkům. Ale dlužno mít na paměti, že na tyto případy pamatuje již 1. věta § 1445. Přihlásil-li se však dědic bez výhrady inventáře, není potřebí výjimky z § 1444, ježto přes nastalou konfusi ručil by dědic veškerým svým jměním a tedy i summou, kterou dluhoval zůstaviteli. Další příklady nejsou zcela jasny, ale patrně chtěli říci redaktoři tolik:

c) stane-li se věřitel dědicem dlužníkovým, nedotkne se to nikterak práva jeho naproti rukojmovi. Význam má toto ustanovení jen tenkrát, jestliže věřitel nedojde z pozůstalosti dlužníkovy uspokojení své pohledávky. Připomenouti jest, že zákon tu propter accessoriam conservat principalem obligationem, ač spíše bylo by na snadě ustanovení, že přes zánik obligace hlavní nezaniká obligace accessorická, je-li tato vydatnější;

d) stane-li se věřitel dědicem rukojmovým, nedotkne se to nikterak jeho práva proti dlužníku hlavnímu. Věc je samozřejma, ježto konfusi nastalý zánik obligace accessorické nikterak nezpůsobí zánik obligace hlavní.

P o z n á m k a: Ježto 2. věta § 1445 dává jen příklady, slušelo by rozhodnouti stejně, pokud by se vyskytly případy podobné.

3. Je-li právo zapsáno v knihách veřejných nezaniká konsolidací a právo zaniká tu teprve výmazem, § 1446 (36 nov. III.). Paragraf tento má především na mysli práva věčná, jak ukazuje citace §§ 469 (33 nov. III.), 526. Ale týká se zajisté také práv obligačních, pokud se zapisují do knih, srovn. § 9 kn. ř.

§ 43.

O nemožnosti splnění.

A. Dodatečná nemožnost splnění může mít význam různý. Bud' dojde

I. ke změně obligace § 27 nebo

II. k zániku obligace. Obligace zanikne, jestliže species, jež jest in obligatione, zahyne (genera et quantitates perire non censetur) bez viny dlužníkovy, nebo jestliže jinakou náhodou (t. j. bez viny dlužníkovy) splnění se stane nemožným. Dlužník nebude povinen nahraditi škodu, ale dostalo-li se mu ex eadem causa vzájemného plnění, musí je vrátiti podle pravidel daných pro bezelstného držitele, ale tak, aby škodou protistrany nebyl obohacen, § 1447. Neobdržel-li dosud ničeho, ale má-li vzájemnou pohledávku, tato zanikne. Připomenouti jest, že zákonník o některých smlouvách dal ustanovení zvláštní. Srovn. ostatně nyní, co je pověděno v § 27 tohoto pojednání.

B. Judikatura válečná a poválečná, sr. sb. I č. 8, II 409, III 1011, 1235, IV 1682, 1815, uvykla si opírat se o § 1447, rozhodujíc o případech, ve kterých změnou hospodářských poměrů obsah dlužníkových povinností se změnil tak, že by splněním závazku mu hrozilo nebezpečení hospodářské zkázy (kdosi slíbil, na př. r. 1917, že r. 1923 dodá několik vagonů takového či onakého zboží za jednotnou cenu 1 q za 1000 říšských marek), § 1447 se vykládá tak, že nemá na zřeteli jen juristickou nemožnost plnění, nýbrž i »nemožnost« plnění hospodářskou (mluví se o nedostupnosti plnění, Unerschwinglichkeit, Unzumutbarkeit der Leistung).

V dalším postupu se rozhodnutí případů méně nápadných počala opírat o klausuli rebus sic stantibus, vězíci v dohodě, vytykajíce, že tato klausule platí i mimo ustanovení, která se jí dovolávají výslovně (t. j. §§ 936, 1052, 1070 a). Obojí argumentace nemá v obč. zák. prážádné opory. Zvláštní ustanovení k té věci hledící má zák. ze dne 17. března 1921 č. 121 sb. z. a n.

§ 44.

O promlčení pohledávky.

V našem právu platí zásada, že pohledávky se promlčují. Nepromlčuje se právo na upravení hranic, § 850 sl. o. z. (§§ 1 sl.

nov. III.), právo na rozdělení společné věci, § 1481, a právo na alimentaci mající základ v poměrech rodinných, § 1481; srovn. i § 8 zák. ze 7. července 1896 č. 140 ř. z. O promlčení pohledávek platí:

A. Pokud se týká náležitostí. Pohledávka se promlčí, jestliže po určitou, zákonem stanovenou dobu nebyla vykonána, ač vykonána býti mohla. K tomu dlužno poznamenati:

I. Doba promlčecí určena je zákonem. Dohoda stran ji prodloužití nemůže, ale může ji zkrátiti, § 1502.

II. Doba se počíná zpravidla okamžikem, kdy pohledávka o sobě může býti vykonána, § 1478, t. j. okamžikem, kdy může býti podána žaloba o splnění. Při obligacích zakládajících povinnost k plnění pozitivnímu je to zpravidla doba splatnosti, při obligacích zakládajících povinnost něco učiniti nebo snášeti, okamžik, kdy dlužník jedná proti převzaté povinnosti. Je-li věřitel s to, aby způsobil splatnost pohledávky svými akty, počíná se doba promlčecí okamžikem, kdy splatnosti mohlo býti docíleno.

Odchytky platící o počátku doby promlčecí srovn. IV.—2.

III. Ustanovení o promlčení nároků platí také o promlčení námitek, pokud právní předpisy neustanovily jinak, sr. jud. č. 36.

IV. Obecná doba promlčecí trvá 30 let. Ale zákon zná řadu lhůt promlčecích:

1. delších, 2. kratších.

K č. 1. V době 40leté se promlčují pohledávky, jejichž subjektem je osoba právnická, §§ 1485, 1472. Je-li osoba takto privilegovaná věřitelem pohledávky nedílné spolu s osobou neprivilegovanou, platí 40letá lhůta promlčecí pro obě, § 1473. Stane-li se osoba privilegovaná successorem osoby neprivilegované redukuje se doba dosud prošlá o $\frac{1}{4}$. V případě opačném se o $\frac{1}{4}$ zvýší. Poněvadž podle ustanovení § 1484 k promlčení pohledávek směřujících k plnění se opětujícím, které zřídka mohou býti vykonány (arg. § 1471) se vyhledává, aby ve lhůtě 30 (event. 40)leté ani jednou nebylo užito příležitosti právo vykonati vyskytlé po třikráte, bude říci, že lhůta promlčecí počne běžeti zmeškáním první příležitosti, a že se skončí uplynutím 30, event. 40 let, pokud v této době příležitost právo vykonati ještě dvakrát se vyskytla a byla zmeškána, a jestliže během 30 (event. 40) leté lhůty se tak nestalo, teprve až bude zmeškána druhá potom se naskytlá příležitost. Vklady ve spořitelnách, jakož i úroky z těchto vkladů se promlčují ve čtyřiceti letech. Promlčecí lhůta počíná

se dnem, kdy byl učiněn poslední vklad nebo byla vykonána poslední výplata anebo kdy ústav v knížce naposledy připsal úroky, § 12 zák. ze dne 14. dubna 1920 č. 302 sb. z. a n.

K č. 2. Ve třech letech se promlčují pohledávky uvedené v §§ 1480 a 1486 o. z. Ustanovení § 1480 o promlčení se nevztahuje na nároky ze vkladů v řízení šekovém u poštovních úřadů šekových, § 6 odst. 2 zák. z 11. března 1919 č. 146 sb. z. a n.

Ve třech letech se promlčují nároky uvedené v § 1487. Ve třech letech se promlčuje právo na náhradu škody a to bez rozdílu, zdali škoda vznikla porušením povinnosti smluvní či deliktem, ale lhůta počíná běžeti teprve od té doby, co zvěděl poškozený o osobě škůdcově. Nezvěděl-li o škodě nebo i jen o osobě škůdcově anebo vznikla-li škoda zločinem, zaniká právo žalobní ve 30 létech, § 1489 (196 nov. III.) a lhůta počíná běžeti patrně vznikem škody. Srovn. i § 1403 odst. 2 (179 nov. III.) a 1490 (197 nov. III.), pak § 150 odst. 5 konk. ř., § 47 vyr. ř. Novela se nedotkla předpisů, které stanoví kratší lhůtu promlčecí než tříletou, § 200 nov. III. č. 5. O takových lhůtách se zmiňuje § 1491 a srovn. o nich při jednotlivých institucích, pak § 22 zák. ze 16. prosince 1906 č. 17 ř. z. z r. 1907. Ostatně platí i dále některé speciální lhůty promlčecí delší než tříleté, srovn. na př. § 3 zák. z 8. února 1909 č. 29 ř. z.

V. Promlčení započaté může být zvráceno určitými skutečnostmi, takže se počítí musí znova (přetržení promlčení).

Promlčení se přetrhuje:

1. výkonem práva, což má význam při právech na plnění se opakující;

2. promlčení vkladů spořitelních se přetrhuje skutečnostmi uvedenými v § 12 zák. č. 302 z r. 1920;

3. když dlužník pohledávání uzná výslovně nebo mlčky (placením úroků, splátek kapitálových a pod.), § 1497. Dojde-li ke smlouvě uznávací, má smlouva funkci dvojí: přetrhuje promlčení a zakládá novou pohledávku accessorickou. Sporno je, zdali tato nová pohledávka accessorická zanikne, jakmile se promlčí pohledávka hlavní, pro kterou platí kratší doba promlčecí, či pro ni platí obecná lhůta promlčecí;

4. když oprávněný podá žalobu a ve sporu řádně pokračuje (vysudí), § 1497.

O jednotlivostech T i l s c h 228 č. 2; srovn. i § 9 odst. 1 konk. ř., § 9 vyr. ř.

5. v některých případnostech příbuzných případnosti uvedené pod č. 3 — Tilsch 228 č. 3.

VI. Zákon mluví o stavení promlčení a shrnuje tam případnosti různé, §§ 1494—1496. Sr. Tilsch 229 č. 1—5, pak Krčmář, Vlastnictví II, str. 41 sl., srovn. i § 9 odst. 2 konk. ř., § 9 vyr. ř., pak § 6 odst. 1 řádu o zb. sv.

B. Pokud se týká následků. Z povšechného ustanovení § 1451 sluší dovozovati, že promlčením pohledávka zaniká. Ale k promlčení nehledí soud ex officio, § 1501. O následcích, které zákon spojuje s pohledávkou promlčenou, srovn. v pojednání o naturálních obligacích.

KAPITOLA VIII.

O závazcích ze správy.

§ 45.

Případy správy a odlišení od případů příbuzných.

I. Ústav správy zahrnuje podle našeho práva dvě instituce práva římského, tak zvanou správu pro vady faktické (actiones aediliciae) a správu pro vady právní (evikci práva římského a tak zvanou partiální evikci práva obecného). Kdežto dále podle práva římského byla správa ústavem připojeným k jednotlivým smlouvám, jest podle našeho práva institucí obecnou a připojuje se ke smlouvám záplatným vůbec.

II. 1. Závazky ze správy vzejíti mohou při smlouvách záplatných, § 922 o. z.

2. Závazky ze správy vzejdou nabyvateli jen proti auktoru jeho, tedy proti bezprostřednímu předchůdci.

3. Závazky ze správy vzejíti mohou při smlouvách, kterými se postupuje věc; § 922. Zřetelem k ustanovení § 292 sluší věcmi rozuměti také práva. Z uvedeného se podává, že ustanovení o správě se nevztahují k případnostem, kterými poskytuje se činnost; ostatně má kapitola o smlouvě o dílo ustanovení zvláštní. Také hledíc k některým smlouvám o přenechání věci jsou dány zvláštní předpisy a to o smlouvách, kterými se postupují pohledávky §§ 1397—1399, o smlouvách nájemních a pachtovních § 1117, o smlouvách, kterými se zcizuje dědictví § 1283,